

»Jeg har skrevet en eksistentiel thriller«

Interview: Josefine Klougart går højere op i sprog end i handling. Men der er både jordskælv, laviner, eksplosioner, skybrud og hesteulykker i hendes aktuelle roman, "Om mørke", der præsenteres som en undergangsfortælling.

KASPER SCHÜTT-JENSEN

kasper.schutt@jip.dk

Alt det øjnene ser, det blikket falder på. En taske, der bliver sat på gulvet og er: en taske der bliver sat på gulvet.

Sådan lyder anslaget i Josefine Klougarts nye roman "Om mørke".

Tingene forbliver ting og på den måde her. Rummet er ikke sprængt, kronologien er ikke sprængt – ingen af delene har nogensinde været samlet på den måde. Ligesom at jeg altid har været hende, og du altid ham; der er ikke nødvendigvis noget problem i det. En bevægelse ind og ud af kroppene, en genkommende erindrings, der vandrer mellem os. Eller en genkommende vrede, man ikke helt forstår. Et fælles reservoir, blodårenes hele tiden finere forgreninger; noget der bevæger sig op gennem tiden og slår tilbage.

Josefine Klougart, du må hjælpe. Hvad handler det her om?

»Stykket, du citerer, er en slags prolog. Jeg lægger ud med at ridse præmisserne op. Jeg markerer, hvad bogen ikke vil være med til.«

Hvad er det, den ikke vil være med til?

»Den vil ikke forstille sig og følge et helt traditionelt fortælle-mønster, som ikke tager højde for menneskesindets bevægelser. Det er ikke kronologisk litteratur, hvor en historie præsenteres i ordnede scener, der følger hinanden som perler på en snor, men omvendt er det heller ikke et modernistisk eksperiment, som råber højt om sin egen form. Den brudte kronologi og de skiftende synsvinkler er ikke et tema, men et vilkår. Bogen tager sindets smidighed alvorligt, og i en kronologisk fortælling er der måske noget, der falder udenfor – sammenhænge, som vi ikke får øje på,« siger Josefine Klougart og forklarer den udbredte sammenblanding af "jeg" og "hende", "du" og "ham".

»Det er ikke vanvittigt mærkeligt at sige både "jeg" og "hende" om det samme menneske og i samme sætning. Det er sådan, vores bevidsthed fungerer. Vi bevæger os hele tiden ud og ind ad vores egen krop. Vi betragter verden inde fra vores egen krop,

vores eget sind, og samtidig ser vi os selv udefra. Det sker i én bevægelse. Når menneskesindet fungerer sådan, hvorfor skulle litteraturen så ikke gøre det? Det er ikke min bog, der er kunstig, det er den traditionelle litteratur, der er kunstig.«

Men hvad er der galt med et tydeligt anslag? Kunne du ikke have ladet dig inspirere lidt af krimigenren og lægge ud med en forbrydelse? Hvad med at angive et gerningssted?

»Der er ikke noget galt med det tydelige anslag, men sådan er den her bog bare ikke.«

Du er håbløs til at fortælle historier?

»Ja, jeg er håbløs til at fortælle historier i traditionel forstand, da den form ikke interesserer mig. Den form er uambitiøs i forhold til at fastholde noget virkeligt. Der er jo masser af historie og fortælling i min bog. Der er historien om den unge mand, som strør sin fars aske ud i havet, og om kvinden, der vil forstå mørket i ham, tomrummet og savnet. Historien er der, den er bare lidt mere kompleks end i mange af krimierne.«

Bogen bærer genrebetegnelsen "roman". Havde "digte" ikke været mere retvisende?

»Er genrebetegnelserne ikke et levn fra en tid, da det gav mening at skelne på den måde? Hvor digte var noget med rim og metrik, og prosaen noget med slægters gang? Under alle omstændigheder er roman-genren så rummelig, at bogen fint kan indeholdes i den. Jeg overvejede at kalde bogen for en eksistentiel thriller, for den er spækket med mord, død, dramatik og kærlighed. Alt det, som gode historier og livet som sådan er gjort af,« siger Josefine Klougart, der karakteriserer litteratur som grundforskning. »Grundforskning er forskning, som ikke er formålsorienteret, og netop derfor er den truet i krisetider. Jeg synes også, at man ser en tendens til, at litteraturen skal bruges til noget bestemt, at vi ønsker os, at den løser vores sociale og kulturelle problemer. Den skal for eksempel gerne meget konkret reflektere Danmarks rolle som krigsførende nation, og den skal være vores forlængede samvittighed i forhold til klimakrisen.«

Det lyder da meget sympatisk?

»Jeg tror på, at litteraturen kan have betydning for samfundet og virkelig nuancere vores forståelse af vores egen situation og verdens tilstand. Men man må ikke få et instrumentelt forhold til kunsten. Vi skal ikke på forhånd vide, hvad vi skal bruge den til. Så bliver det simpelthen ikke kunst. Det overskridende moment finder bare ikke sted.«

Litteraturen må ikke løse problemer?

»Den skal nuancere vores opfattelse af verden og derigennem føre til en bedre løsning af de konkrete samfundsmæssige problemer. Kunsten når længst som fri grundforskning,« siger Josefine Klougart, som først og fremmest er optaget af sproget.

Sådan har det været, siden hun som teenager begyndte at skrive.

»Det er sproget og formen, der løfter noget fra det private til det alment menneskelige, til kunsten. Man kan ikke bare kaste en favnfuld stof ind i et rum og kalde det en roman. Det er ikke tilgængeligt for nogen,

ikke engang en selv. Det er bare et virvar. Man skal finde en form, der ligger det egentlige arbejde med en roman. Et mellemværende med sprog er afgørende for, om en roman løfter sig eller ej. Det er der, det må starte.«

Hvordan finder du formen?

»Ved at lytte til sprog. Mange siger, at det må være så fedt at være forfatter, for man har frihed. Men jeg føler nu ingen frihed i skrivefasen. Jeg undersøger en bevidsthed, en historie og en form og fordyber mig i det. Det handler om på den ene side at være ultrabevidst om formen og samtidig ikke helt at have gennemskuet, hvad bogens dybere natur er. Man må forblive idiot så længe som muligt.«

Du kasserer meget?

»Vilddt meget. Hvis jeg først bliver for bevidst om en sammenhæng mellem to historier for eksempel, så er det som om, at det mister en spænding. Jeg begynder at planlægge en spejling af en bestemt hændelse 100 sider længere fremme i historien.«

Er det ikke sådan, forfattere arbejder?

»Jo, måske, men det fungerer ikke for mig. Hvis jeg regner den ud, står jeg jo i vejen for teksten, og kunsten kan ikke længere overskride mig, hvilket er kunstens bestemmelse. Kunst bliver til i kraft af det sprog, som forfatteren har adgang til. Bogen skal være større end forfatteren.«

Stærk nok til Nordisk Råds Litteraturpris?

Vi møder Josefine Klougart på hendes nye, spartansk indrettede kontor hos forlaget Gladiator på Islands Brygge. Langs væggen står et par kasser julebryg og en palle med højt stablede eksemplarer af romanen "Om mørke", der udkommer på torsdag.

Det er Josefine Klougarts fjerde roman. Hun debuterede i 2010 med "Stigninger og fald", som året efter blev nomineret til Nordisk Råds Litteraturpris. Efterfølgende har hun udgivet to romaner, som er oversat til flere sprog. Den seneste – "En af os sover" – blev nomineret til Nordisk Råds Litteraturpris i 2013. Undervejs opstod der imidlertid diskussion om, hvorvidt Josefine Klougarts litteratur var stærk nok til at gøre sig gældende i konkurrencen.

»Nu var det jo ikke mig, men bogen, der var nomineret. Og for mig blev diskussionen fuldt ud opvejet af mødet med kritikere og forfattere fra de øvrige nordiske lande, hvor bogen fik en fantastisk modtagelse. Så kommer man lige i tanke om, at det er Danmark, man kommer fra. Vi har nogle gange svært ved at være stolte over vores kunstnere,« siger Josefine Klougart, som af nogle anmeldere er blevet kritiseret for at hælde for lidt action og for meget poesi i sine bøger.

»Det ville være hyklerisk at sige, at anmeldelser ikke betyder noget, for jeg er da forfængelig og vil gerne have anerkendelse for det enormt store arbejde, jeg lægger i mine bøger. Omvendt har jeg svært ved at forestille mig, at jeg ville blive rigtig ked af det, hvis den her bog skulle blive sabled ned. Jeg ved, at det er en vigtig bog. Men det er grundforskningens vilkår, at der kan gå mange år, før folk opdager, hvad man skal

stille op med den. Hvorfor det er vigtigt. Se bare på litteraturhistorien. Mange værker er blevet stærkt kritiseret for senere at stå og lyse som perler.«

Stof til fem krimier

Anmelderne kan med rette diskutere genrebetegnelsen "roman", men titlen "Om mørke" må siges at være retvisende. Der er tale om en kombineret undergangsfortælling og skabelsesberetning, komplet med jordskælv, laviner, eksplosioner, skybrud, hesteulykker og øjenskader. Der er muligvis et mord, i hvert fald masser af død.

»Egentlig er der stof nok til fem krimier i min bog,« siger Josefine Klougart.

Ja, hvad er der sket med dig? Din debut "Stigninger og fald" (2010) handlede om det bakkede landskab på Mols. Det var noget med røde kinder, modne æbler og dampende hestemuler. I "Hallerne" (2011) beskrev du en mand og en kvindes destruktive, seksuelle forhold, og i "En af os sover" (2012) dvælede du ved tabet. Nu bevæger du dig længere ind i mørket. Er du okay?

»Ja, jeg er helt okay. Min bog handler om mørke, men i lige så høj grad om lys. Bogen handler om, hvordan man lever i en hverdag, hvor der er både glæde, skønhed og sorg. Om hvordan kærligheden også rummer et mørke og en sorg, fordi den minder os om livets grundlæggende vilkår. Der er altid denne her bevidsthed om ophøret tilstede i kærligheden. Alt hører op på et tidspunkt, og det er jo næsten ikke til at bære.«

Er du plaget af den slags tanker?

»Ja, for fanden. Jeg kan blive helt gennemstrømmet af sorg over at være menneske. Men sorg og glæde er i virkeligheden det samme, det er den samme grundfølelse. Der er bare en forskel i udtrykket – i nuancen og tonen. Jeg kan blive helt beruset over sorgen, for i den lyser det jo, at der er noget på spil. At der er noget at miste, og at skrøbeligheden er smuk,« siger Josefine Klougart og nævner bogens hesteulykker.

»Jeg kan blive helt opløftet ved at læse de passager, hvor det virkelig går galt. Kroppen, der løfter sig i slowmotion, der er noget berusende ved det. Det er på en måde det samme med flyene, der ramte 11. september. Når man ser de fly ramme, forstår man, hvor stort og skrøbeligt livet er,« siger Josefine Klougart, som mener, at sproget kan være med til at nuancere de vanskelige følelser omkring døden.

»Sproget udvider mulighederne for, hvordan man kan være menneske. Det udvider mulighederne for, hvilke tanker, man kan tænke, hvor meget af livet, man kan gabe over.«

Du har accepteret døden?

»Det er fint nok, at døden findes i billedet. Det er nødvendigt at forholde sig til den for at kunne se kærligheden, kærlighedens lys og kærlighedens mørke. Men skal man bare omfavne døden og læne sig tilbage? Fandeme nej. Jeg vil insistere på at elske og være fuld af glæde og sorg, tage imod livet i al dets brutalitet. Det der med at forsone sig med døden, det er et uhyggeligt udtryk. Der er noget smukt i at kæmpe imod døden. Ikke at ville være med på de vilkår. Sådan en protest er kærligheden.«

BLÅ BOG

Josefine Klougart

Født i 1985, opvokset på Mols.

Har læst kunsthistorie og litteraturhistorie på Aarhus Universitet og blev færdiguddannet fra Forfatterskolen i 2010.

Var i 2011 og 2013 nomineret til Nordisk Råds Litteraturpris.

Modtog Kronprinsparrets Stjernepris 1. oktober 2011.

Romaner

- Stigninger og fald (2010)
- Hallerne (2011)
- En af os sover (2012)
- Om mørke (2013)